

ביאורים לפרקי אבות

פרק א' משנה י"ז

וְיִשְׁמְעוּן בְּנוֹי⁽⁶⁾ אֹמֵר: כָּל יְמֵי נְדָרְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מִצָּאִתִּי לְגֹנֵף, טוֹב מִשְׁתִּיקָה, וְלֹא הַמְדַרְשׁ עֵקֶר, אֶלֶּא הַמַּעֲשֵׂה, וְכָל הַמְרַבֵּה דְבָרִים מִבֵּיא חֲטָא:

פירוש ר"ע מברטנורא

מביא חטא. שכן מצינו בחנה שהרבתה דברים, ואמרה, אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו, והוסיפה נגיעה שלא נאסרה בה, ודחפה נחש עד שנגעה בו, ואמר לה, בשם שאין מיתה בנגיעה, כך אין מיתה באכילה, ומתוך כך באת לידי חטא, שאכלה מן הפרי, הוא ששלמה אומר (משלי ל) אל תוסף על דבריו פן יזכיח כף ונכזבת:

ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. מי ששומע חרפתו ושותק: ולא המדרש הוא העקר אלא המעשה. ותדע לך שהשתיקה טובה⁽⁷⁾, שאפלו המדרש והדרש והדבור בתורה שאין לך מדה טובה הימנה, אין עקר קבול השכר אלא בשביל המעשה, והדרש ואינו מקיים, נוח לו אם היה שותק ולא היה דורש. וכל המרבה דברים

עיקר תוספות יו"ט

דגמת בן זכאי בפרק ה' דסנהדרין משנה ב': (עיקר תו"ט). (8) דאי לא בעי לראיה על הקודם, היה ראוי שיקדים לזה וכל המרבה בו שהוא יותר ראוי להסמיכו אל ולא מצאתי בו:

(6) שמעון בנו. והוא מהריגי המלכות. והוא בן שמעון בן גמליאל דסוף פרק קמא דברכות. ואינו בן שמעון בן גמליאל דסוף פרקין. ואולי בשאמר מאמר זה עדין לא עלה לגדלת בן,

פרק ב' משנה י"ב

יב רבי יוסי אומר: יהי ממזן חברך חביב עליך בשלך. והתקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירשה לך, וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

פירוש ר"ע מברטנורא

יהיו לשם שמים. אף בשעה שאתה עוסק באכילה ושתיה ובדרך ארץ לא תתפון לההנות גופך, אלא שתהיה בריא לעשות רצון קונך:

התקן עצמך ללמוד תורה. שלא תאמר הואיל ואבי חכם ואבי אבי חכם, תורה חוזרת לאכסניא שלך (6) ואיני צריך לבקש אחריה; וכל מעשיך

עיקר תוספות יו"ט

יוסי דהני מלי בשמתקן עצמו לך, דמתקמא בו יותר מולתו. ואי לאו הכי, לא: (עיקר תו"ט).

(6) שפך דרשו רבותינו ו"ל בפסוק לא ימוש מפניך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך וגו'. וקא משמע לן רבי

רבי אומר . . .

ביאור מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שי"ז

א: יז) ולא המדרש עיקר אלא המעשה

טעם הדבר הוא, שכן כוונת הבריאה היא „דירה בתחתונים“, ו„דירה“ זו נעשית בעיקר על ידי עבודה בתחתונים, היינו מעשה המצוות בדברים גשמיים. והנה, הפירוש הפנימי בזה הוא, שה„עיקר“ של כללות עבודת ה' הוא שייבא לידי מעשה (ולא רק שצריכים להיות הן „מעשה“ והן „מדרש“, ומבין שניהם העיקר הוא המעשה), היינו שגם ב„מדרש“ עצמו (בסגנון אחר: גם באופני עבודה אלו שבהם האדם מופשט מעניני עולם (ומעשה)), הנה עיקרו ותכליתו הוא לפעול בעבודה של מעשה. וכמאמר רז"ל, „תלמוד מביא לידי מעשה“.

ובענין זה ישנם שלשה אופנים:
א. המעשה הוא אבן הבוחן שהתלמוד הוא כדבעי, היינו שמסקנת השכל מתאימה להלכה שנפסקה בשלחן ערוך.²
ב. המעשה מביא לידי גדלות ושלמות התלמוד. וכנראה במוחש, שכדי להחליט בנוגע למעשה בפועל דרושה יגיעה יתירה.³
ג. „תלמוד“ כפי שהוא בשביל מעשה גופא. היינו שמוריד את אור השכל ב„מקומו“ של המעשה, כך שבעת העשי' חדור האדם עם אור השכלי, זה מעשה של אדם שתוקף אור השכל מאיר אצלו בגלוי.⁴

1) קידושין מ, ב. 2) ובעבודת האדם: רק כאשר התבוננות מביאה לעבודה בפועל יודעים שהיא התבוננות אמיתית. 3) ראה המשך תרס"ו עמ' שצ. ויש תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. 4) וכמו שמחת יו"ט, שצ"ל שמחה של מצוה דוקא, וביחד ע"ז אין שמחה אלא בבשר כו'. 5) לקו"ש ח"ח עמ' 154.

ב: יב) רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כשלך

במעשה בפועל, אלא מעשה זה חדור ברגש פנימי – „חביב עליך כשלך“!
וענין זה שייך לבעל המאמר – רבי יוסי: שמו מורה על הגימטריא של שם אלקים, שהוא „מגן“ לשם הוי', וגימטריא בלבד, היינו הבחינה הכי אחרונה.³
ובהתאם לכך הוא מדבר על „ממון חברך“, הבחינה הכי אחרונה, שמחוץ ולמטה ממצייאות האדם.⁴

שאלות במשנתנו: א. מהו החידוש במאמר זה במילי דחסידותא. ב. הקשר לבעל המאמר – רבי יוסי.

והביאור:

לא זו בלבד שהאדם מתייחס לכל פרט השייך לחבירו מתוך אהבת ישראל (דמאי קא משמע לן), אלא הוא מתנהג כך אף ביחס לממונו, שהוא למטה ומחוץ למציאות האדם. ולא רק שעושה זאת

1) ראה פסחים קיט, א: ממנו של אדם המעמידו על רגליו. 2) חשבוננו של יוסי כחשבוננו של אלקים (רש"י סנהדרין נז, א). 3) שער היחוד והאמונה ספ"ז. 4) ספח"ש תשמ"ח ח"ב עמ' 563.

